Turkish Studies
International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/21, p. 121-132
DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12019
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi
Referees/Hakemler: Prof. Dr. Serpil AYGÜN CENGİZ – Yrd. Doç. Dr. Ceren AKSOY SUGIYAMA

This article was checked by iThenticate.

GEÇİŞ RİTÜELLERİNDEN DOĞUM: SAĞALTIM YOLLARI?*

*Meryem BULUT**

ÖZET

Geçiş ritüellerinden biri olan doğum; biyolojik bir olgu olmasına rağmen belirli törensel uygulamalar ile karşılanır. Korumasız olduğuna inanılan anne ve bebek çeşitli dinsel/büyüsel işlemler ile koruma altına alınır. Anne ve bebeği korumaya yönelik olarak gerçekleştirilen doğum sonrasına yönelik uygulamaların Dikili'nin köylerinde de halen devam ettiği saptanmıştır. Bu makalede değişen doğum sonrası uygulamaları değerlendirilmektedir. Ortaasya ile ilişkilendirilen geleneksel uygulamaların Müslümanlık geleneği ile bağdaştırmacı olarak devam ettiği görülürken, bazı geleneklerin de değişmeye başladığı saptanmıştır.

Geçmişten bu yana devam eden geleneksel uygulamalar varlıklarını sürdürürken değişime uğramışlardır. Modernleşme ile iletişim ve ulaşımda sağlanan kolaylıkların geleneksel uygulamalarda değişiklik yarattığı gözlenmiştir. Modernleşme ile özellikle geleneksel sağaltım yollarından bazılarının yerini modern tıbbın alması ile geleneksel uygulamalarda değişim veya yok olma başlamıştır. Diğer yandan bir sağaltım yolu olarak bebeklere uygulanan özellikle "tuzlama" gibi uygulamaların varlığını sürdürdüğü saptanmıştır. Makale; geçmişten bugüne farklılaşan doğum sonrası uygulamaları değerlendirmektedir. Bu amaç doğrultusunda; doğum sonrası uygulamalara ilişkin bilgiler, sözlü tarih yöntemi kullanılarak görsel/işitsel olarak kayıt altına alınmıştır. Kayıtlar deşifre edilerek; yorumsamacı paradigma ile değerlendirilmiştir. Çalışma 14 Temmuz -16 Eylül 2016 tarihleri arasında ve 25- 27 Kasım 2016 tarihinde Dikili ilçesinin bazı köylerinde gerçekleştirilmiştir. Makalede kendilerini Yörük ve Balkan Göçmenleri olarak tanımlayan köylerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bebekleri koruma, lohusa koruma, tuzlama

* Doç. Dr. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Antropoloji Bölümü, El-mek: meryem.bulut@gmail.com
** Bu araştırma Ankara Üniversitesi ve Dikili Belediyesi tarafından desteklenmiştir.
***Sahaya ulaşmamızı sağlayan başta Dikili Belediye Başkanı Sayın Mustafa Tosun olmak üzere Salih Bilgin Erdağı, Tamer Kurnaz, Ekber Sinecer, Sevinç Topçuoğulları ve Aytaç Kurşun'a teşekkür ederim. Köylerinde bizi konuk eden ve bilgilerini paylaşanlara en içten şükranlarımı sunarım.
****Araştırma için görsel/işitsel kayıtlar ve deşifreler; Zeynel Karacagil, Seher Çataloğlu, Mine Öztekin, Onur Özerkmen, Berna Küçükoğlu, Gürçin Gökçebağ, Mehmet Alpaydın ve Yonca Baltacı tarafından yapılmıştır.

BIRTH- A RITE OF PASSAGE: WAYS OF TREATMENT

ABSTRACT

Although birth which is a rite of passage is a biological phenomenon, it has certain ritual practices. The mother and the baby, who are believed to be unprotected, are put to protection through various religious/magical procedures. It was found that postnatal practices to protect the mother and the baby were still continuing in the villages of Dikili. This study considers changing postnatal practices. While it was found on considering those practices that traditional practices associated with Central Asia were continuing as coherent with Muslim traditions, it was also found that some of the traditions were changing.

While traditional practices continuing from the past until the present, they underwent changes. Ease in communication and transport due to modernisation was observed to have caused changes in traditional practices Traditional methods of therapy began to change or to disappear with modernisation and especially with the replacement of some methods of therapy by modern medicine. Practices such as "salting" especially as a method of therapy for babies were on the other hand found to continue. This study analyses the postnatal practices differing from the past. For this purpose, data on post-natal practices were recorded in image and in sound by using the method of oral history. Then the recordings were decoded and were analysed in interpretivist paradigm. The study was conducted in some villages of Dikili in the period between July 14 and September 16, 2016. The study includes findings obtained from villages where people describing themselves as Yoruks and Balkan immigrants live.

STRUCTURED ABSTRACT

This study was conducted in the villages of Dikili district in the period between July 14 and September 16. Post-natal applications were recorded them visually/in audio in qualitative research method, and were interpreted. Oral history method was also used in this research.

It is believed that people are open to dangers coming from supernatural powers at the moments of "passage". Birth is a moment of passage, and thousands of traditions, beliefs and magical practices are performed so as to go through this moment with no harm. Traditional communities attribute mothers' and babies' death at the moment of passage to the presence of evil spirits. This belief is also available in today's Anatolian communities. Evil spirits, calves, birds, women giving harm to women and babies are thought to exist. What is called Alkızı (red girl) in the city of Mardin is conceived as a genie disguised as a blonde woman while the same creature is conceived as a bird flying into the house in the belief of Anatolian Yoruks (nomadic Turks).

Heather and nigella are put under the pillow to protect babies in several villages of Dikili. A piece of heather and a knife is put at the bedside of a baby. Nigella is put inside a piece of cloth; the cloth is sewed and is hanged on the arm of the baby. It is believed that evil does not come to nigella. The objects used reflect not only physical environment

but also patriarchal structure of the society- as in putting dirty male vest beside babies to protect them.

Women giving birth to a baby cannot go out of their family home for forty days neither can they meet other women who are in their postpartum period. The mother and the baby are under protection for forty days at home. Women who have to go out in this period avoid speaking when they meet a woman who has newly given birth to a baby and who has not completed the 40 day period yet with fear that a confusing thing might happen about "forty". However, if women's labour force is needed and if they are to meet other women in the same situation, they seemingly solve the problem of confusion by exchanging needles, beads, hairpins, etc. Postnatal women create a shield of protection by exchanging such things as needles and hairpins and continue their daily routines. Besides, women's going out of their home is associated with religion. Women who are under protection even if they are outside until call to evening prayer must be back at home in the evening.

It is also believed that outside the family home is not good for babies for the first forty days. Babies' items of clothing are not taken out of the home, either; and the clothes washed are dried inside home.

People behave as if things done to babies' navel cord would be influential in determining their future. They decide on where to keep the navel cord according to expectations as to the future of the babies. The places where navel cord is put have symbolic values according to babies' gender and they add meaning to babies' lives.

Babies are also named after relatives who have passed away. Giving babies the names of elderly people is important for the continuation of family. Ancestry relations are strengthened by giving babies the names of family elders.

Babies are given eggs and sugar in houses visited forty day after birth. Forty pebbles collected from a river are added into the bathing water of babies. After the babies have had a bath, the bathing water with pebbles in it is thrown out. Babies and everything at home are washed and kind of purification is attained. This ceremony is called "kırklanma" (completing forty days) in this region.

Another method of therapy for babies is the tradition of salting. Babies are sometimes not salted as soon as they are born; instead their hands, legs and stomach are rubbed with olive oil. Sometimes, they are washed with soap three days after birth. Babies are put on the sheet and salt is sprinkled inside their nose, ears and mouth. After salting babies cry too much, but this is tolerated because it is believed that they will not stink of sweat in the future as a result of salting. It is believed that inadequate salting will cause nappy rash and stinky sweat and if mouth is not salted it is believed that the baby will have stinky breath. This tradition of baby salting has been continuing despite the warnings made by paramedics in all villages of Dikili saying that it is harmful. Daily life activities are composed of communication with others and usual rhythm and manners which we do not think about. Experience occurs through interaction and transfers between people in local worlds according to what is at risk most and how to gain back the thing risked. Therefore,

despite tangible advances in the field of health due to modern medicine, the health of women in post-natal period and of babies cannot be risked. People do not give up traditional therapy methods even though they benefit from developments in the field of modern medicine. Reaching the materials used in therapy is very easy and they are the instruments within daily life.

Keywords: Protecting babies; protecting puerperants; salting

GİRİŞ

Geçiş ritüelleri insan yaşamında doğum, ölüm, düğün, ergenlik gibi kültürel dönüşümlere, değişimlere eşlik eden belirli törensel uygulamalardır. Bu görüş ile Arnold Van Gennep olmak üzere, Max Gluckman, Edmund Leach, Mary Douglas ve Victor Turner ilgilenmişlerdir. Gennep; geçiş ritüellerini üçe ayırarak bunları ayrılık, kuruluş veya birleştirme ritüelleri olarak değerlendirir (Gennep, 1960:9-18). Geçiş ritüelleri olarak kabul edilen uygulamalar; insanların toplumsal statülerinin değişiminin geleneksel ve dinsel törenler ile gerçekleşmesidir. Eliade, günümüz insanının bu kurallar aracılığı ile yaşamlarını anlamlandırmalarını mit olarak değerlendirir (Eliade, 2002:18).

İnsanlar yeryüzünden var olmaya başladıktan itibaren yaşamlarını anlamlandırmaya çalışmış, açıklanamayan durumlar karşısında kendi koşullarında çeşitli çözümler üretmişlerdir. İnsan soyunun var olması için üremesi zorunludur. Üremeye giden süreçte olduğu gibi doğum sonrası süreçte de anne ve bebeğin yaşamanı sürdürmeye ilişkin uyulması gereken çeşitli zorunluluklar vardır. Bu zorunluluklar kapsamına lohusa kadını ve bebeği korumaya yönelik uygulamalar dahildir. Griffth, geleneksel toplumların önlenemeyen anne ve bebek ölümlerini kötü ruhların varlığına bağladığını öne sürer (Griffith, 2009:267). Bu inanç ile günümüzün pek çok toplumunda da karşılaşmak olanaklıdır. Eyüboğlu'na göre lohusaların başına işler açan yıkım getirilmesine cinlerin, perilerin çarpması yol açar. Şaman inançlarında albastı ile eski Anadolu dinlerinde, kötü cinler ve iyi cinler arasında bağlantı bulunur. Bu inanç, Müslüman ve Hristiyan bütün Anadolu topluluklarınca benimsenmiştir (Eyuboğlu,1987:121). Lohusa kadınlara, bebeklere zarar veren, hatta ölümlerine yol açan kötü ruhlar; buzağı, kuş, kadın vb. şekillerde olabilir (Emiroğlu ve Aydın, 2003:36). Mardin'de alkızı; sarışın kadın kılığında bir cin olarak tasavvur edilirken (Bulut, 2010:15-24), Anadolu Yörüklerinin inancında istediği eve giren bir kuş olarak tanımlanır (Beydili, 2005:356-357). "Alkarısı" ya da "Alruhu" olarak bilinen ruhlara dair inanç bütün Türk dünyasında görülür (Kalafat, 2000:85). Kötü etkilerden korunmak amacıyla çeşitli önlemler alınır. Önlemler arasında ocaklı ailelere ait bir eşya ya da süpürge, nazarlık, sarımsak, demir gibi nesneler, lohusa ya da bebeğin yakınına yerleştirilir. Uygulama gece gündüz ateş yakmak, yastığında ya da üzerinde kırmızı kurdele ya da altın bulundurmak şeklinde de karşımıza çıkabilir (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 36-37, İnan, 1972:168-171). Korumaya yönelik simgeler; iklimlere, çevreye, geleneksel inançlara vb. göre farklılık göstermektedir (Bruhl, 2006: 147, 175). Simgeler insanları bir yandan kozmos ile diğer yandan ait olduğu toplulukla uzlaştırır (Eliade, 2003:427-428). Korumaya yönelik önlemler yüzeyin altında evrensel bir takım ortak öğelere sahip olsalar da (Ateş, 2001: 19) anne ve bebeklere kötülük yaptığına inanılan yaratıklar farklı bölgelerde farklı isim ve görüntülerle tanımlanabilirler. Çünkü toplumların üretim ilişkileri, yaşadıkları çağa ve çevre koşullarına göre biçimlenir. Böylece gelenekler, toplumsal tabular belirtilen şartlar çerçevesinde oluşur. Bu yüzden bazı anlamlandırma ve pratikler; yaşam tarzının farklılığında değişebilir.

İnsan yaşamının geçiş noktalarından birisi olan doğum, başlangıçlar anlamına gelir. Biyolojik bir olay olan doğum; kültürel olarak anlamlandırıldığında çeşitli toplumlarda ya da

topluluklarda farklı olarak karşılanır. Dolayısıyla anne ve bebeği korumaya yönelik yaklaşımlar da değişir. Doğum, insanların varlığının yeryüzünde sürdürülmesinin ve ölüme karşı duruşlarının bir yoludur. Ayrıca kadına ve erkeğe anne, baba olarak statü kazanımı sağlar. Örnek'e göre doğum, kadına duyulan saygıyı arttırdığı gibi aile, akraba ve toplum içindeki yerini de sağlamlaştırır. Baba ise, "evlât sahibi" olmakla, hem geleceğe güvenle bakar, hem de dostları ve yakınları arasında itibar kazanmış olur (Örnek, 1966:55-56). İnsanlar, özellikle "geçiş" anlarında zararlı dış etkilerle ve doğaüstü kuvvetlerden gelen tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Doğum da bir geçiştir. Safhaları binlerce âdet, inanç ve büyüsel pratik uygulandığı ve bunlar tarafından idare edilmektedir (Örnek, 1966:55-56). Geçiş ritüellerinden biri olan doğum; Turner'in (1967) anlamlandırdığı gibi "eşik" anıdır (Akt, Delaney, 2001:156). Connerton'a göre eşik geçilirken sergilenmesi gereken bedensel hareketler; evlat edinme törenlerindeki önemli edimlerdir. Eşik herhangi bir yer değil, yeni bir dünyadır (Connerton, 2014b: 24). Çünkü Levi-Strauss'a göre kültürler paylaşılan sembolik değerler olup mitler, sanat, akrabalık ve dil gibi maddi olmayan ilkeleri içerir (D. Molzbichler'den aktaran Çetintaş, 2016).

Geçiş sırasında anne ve bebeğin; ölüm de olmak üzere çeşitli tehlikelere açık olması, koruma amaçlı geleneksel pratiklerin gelişmesine yol açmıştır. Araştırmamızda; çok uzun yılların birikimi olan geleneksel uygulamaların bazıları devam ederken, bazılarının yok olmaya başladığı belirlenmiştir. Varlığını sürdürenlerin de değişime uğradığını belirtmemiz olanaklıdır(Şahin ve Toprak, 2016:203-214).

Bu araştırma da; doğum sonrası uygulamalara ilişkin benzerlikleri, farklılıkları ve değişimleri anlamak için Dikili'nin köylerinde yapılmıştır. Dolayısıyla çalışma, geçiş ritüellerinden biri olan doğum üzerine odaklanmış ve nitel araştırma yoluyla elde edilen bilgiler yorumlanmıştır. Açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu aracılığı ile elde edilen görsel/işitsel kayıtlar deşifre edilerek yorumlanmıştır. Ayrıca araştırmada sözlü tarih yöntemi uygulanmıştır. Saha çalışması 14 Temmuz -16 Eylül 2016 tarihleri arasında çeşitli köylerde gerçekleştirilmiştir. Araştırma da elde edilen bulgulara yorumlanmıştır. Ancak saha araştırmamız sırasında yenidoğan bir bebek ile karşılaşma olanağı bulamadığımız için; doğum sonrası geleneksel pratiklere ilişkin katılımlı gözlem gerçekleştirilememiştir.

1.Doğum sonrası lohusa kadın ve çocuk

1.1.Korumaya yönelik önlemler

Doğum; her toplumda bebek ve yakınlarını içeren toplumsal bir örgütlenmedir. Bu davranışların bazıları ritüel, bazıları lohusa kadın ve yenidoğanın sağlığı ile ilgilidir. Bunlar çoğunlukla iç içe geçer (Emiroğlu, Aydın, 2003:237). Lohusa kadın ile bebeğin doğumdan sonra ilk kırk gün içinde hastalanmasına kırk basması adı verilir. Bunlardan kaçınmak veya şifa için bazı pratikler uygulanır (Erman, 1998:85-107). Lohusa kadınlara ve bebeklere zarar verdiğine inanılan alkızı, alanası gibi değişik isimlerle anılan ve farklı şekillerde tasarımlanan yaratıklara karşı değişik önlemler alınır. Bu önlemler arasında iğne, çuvaldız bulundurmak vardır. Anne ve bebeği korumak için bulundukları yere sarımsak, soğan, nazarlık, süpürge koyulur (Örnek,1977:144-145). Kırk basmasından korunmak için lohusanın yastığının altına soğan, bıçak, makas, bebeğin yanına ayna, süpürge konur. Lohusa iki kadın karşılaştırılmaz, karşılaşmak zorunda kalırlarsa iğne değiştirirler (Erman, 1998:85-107). Korku duyulan yaratıkların zararlı etkilerinden korunabilmek için ocaklı ailelere ait bir eşya ya da süpürge, nazarlık, sarımsak, demir gibi nesneler, loğusa ya da bebeğin yakınına yerleştirilir (Emiroğlu vd. 2003: 36-37; İnan, 1972:168-171). Dikili'nin çeşitli köylerinde çocuğu korumaya yönelik olarak yastığının altına süpürge teli, çörek otu koyulur (Ayşe Avcı, Samanlık). Doğum yapan kadınlar kırk gün evden çıkmazlar. Kırkı karışmasın diye diğer kırklı kadınlar ile görüşülmez. Kırk gün evde kalarak hem anne, hem bebek koruma altına alınır. Bu

dönemde zorunlu olarak dışarı çıkmak zorunda kalan lohusa kadınlar, başka bir zorunlu kadın ile karşılaştıklarında "kırk" karışır (Macide Baykal, Bademli), korkusuyla konuşma pratiklerinden kaçınırlar.

Şalpazarı Çepnileri arasında kırk günlük süre için "mezarın kapısı açıktır" denilerek bu süreçte lohusa yalnız bırakılmaz. Bu dönemde kötü ruhların bebeğe ve anneye zarar vereceğine inanılır. Koruma amaçlı olarak kadının yanında kocasının kıyafetleri bulundurulur (Açа, 2008:21-34). Yörükler ve Balkan Göçmenlerinin yaşadıkları köylerde "lohusa kadının mezarı kırk gün açık olur" derler (Necla Hanım, Samanlık). Bu nedenle lohusa kadınlar ve bebekler kırk gün yalnız bırakılmaz yanlarında ailelerinden birileri bekler (Hasan Erdem, Bademli). Eskiden olduğu gibi günümüzde de bebeğin yanında bekleyecek kimse yoksa yanına koruma amacıyla babasının kirli atleti koyulur (Aslı Arslan, Nebiler). Bazı köylerde ise yalnız bırakılacak olan bebek için, iyi dua okuduğuna inanılan birilerinin atletinden bir parça alınır. Bebekleri korumaya yönelik benzer uygulamalar Samsun'un Kavak ilçesinde de görülür. Bebeklerin beşiğine, ocaklı aile olarak tanınan ailenin sobasından alınan kül, yine ocaklı ailenin erkeğinin atleti yırtılarak elde edilen kumaş parçasının içine koyularak bağlanır (Bulut, 2014:420-430). Bebeğin başının ucuna bir parça süpürge teli ve bıçak koyulur. Ayrıca çörek otu kumaş parçasının içine koyularak dikilir ve bebeğin omuzuna asılır. Çörek otuna kötülüğün gelmediği düşünülür (Ecep Kırbaçoğlu, Kabakum). Bazı köylerde lohusayı ve çocuğu korumak için çörek otunun yanına çalı süpürgesi koyulur (Zaide Kaya, Kocaoba). Erman'ın bulgularına göre bebeğin yanına süpürge koyulması olayı ile Tekirdağ bölgesinde karşılaşılır (Erman, 1998:85-107).

Eskiden kırklı kadınlar doğumdan sonra, ilk kırk gün boyunca akşam ezanından sonra dışarıya hatta bahçeye dahi çıkarılmazlarmış (Gülsüm Altaş, Katıralan ve Servet Sever, Deliktaş). Anneleri ile bebekleri de "kırk karışmasın" diye dışarı çıkarmazlarmış (Yusuf Özkara, Bademli ve Hatice Çetin, İslamköy). Kadınlar dışarı çıkmak zorunda kaldıklarında, Örnek'in bulgularında olduğu gibi (Örnek,1979:231) kırklı kadınlar karşılaşırlarsa; iğne, yüzük, düğme, para vb. değiştirirler. Bazı köylerde kırklı kadınlar dışarıda karşılaştığında; iğne, toka değişiminin yanı sıra para ve muska verirler (Zaide Kaya, Kocaoba ve Gülsüm Altaş, Katıralan). Bu uygulamalar ile halen karşılaşmak olanaklıdır. Koruma önlemleri olarak lohusa kadına bir hastalık gelmemesi için herhangi bir yerine kırmızı kurdele takılır (Erman, 1998: 85-107). Doğum yapan kadınlara koruma amacıyla geçmişte olduğu gibi günümüzde de kırmızı kurdele takılması devam eder (Mehmet Esin, Gökçeağıl).

Dikili'nin köylerinde anne ve bebeği korumaya yönelik önlemler alınsa da zarar verdiği düşünülen herhangi bir yaratık imgesi dolayısıyla yaygın isimlendirme ile karşılaşılmamıştır. Bir köyde lohusa kadın ve bebeğe kötülük yapan şeytan olarak tanımlanmıştır. "Eski insanlar şeytan değiştirir çocuğunu derlerdi biz de inanırdık buna" (Huriye Acar, Gökçeağıl).

Kadınlara yönelik koruyucu önlemler alınmayıp, doğumdan sonra ilk kırk gün içinde dışarı çıkarlarsa "üzgünlük" olacağına inanılmaktadır (Hayati Ediz, Kabakum). "Üzgünlük yaptı beni. Kalkmamam gerekiyordu bende kalktım işte. Oraya bakmasam evin içinde kalsam yine üzgünlük olmazdı."(Ayten Doğan, Samanlık). Kırk gün geçmeden evden çıkan ve duygusal olarak çökkünlük yaşayan kadın "üzgünlük" olur diye tanımlanır. Erdem'e göre "üzgünlük" doğum sonrası hüzündür ve doğumdan sonra oluşan geçici ruhsal bir durumdur. Lohusa kadınların büyük çoğunluğu doğumdan sonra bu hüzün durumunu yaşar. Bu durum bazen fark edilmez (Erdem ve Bez, 2009: 32-37). Araştırma yaptığımız köylerde doğum sonrası kurallara uymayan kadınlara "üzgünlük" olacağına inanıldığı belirlenmiştir.

Yeni doğan bebeğin dışarı çıkarsa hasta olacağına inanıldığı için özellikle sarılık olmamaları için dışarı çıkarılmazlar. Ayrıca sarılık olmaması için altın takılarak, kırk gün boyunca yüzüne sarı

tülbent örtülür (Ayşe Avcı ve Necla Hanım). İlk kırk günlük süre içinde ev dışının bebekler için iyi olmayacağına inanılır (Neriman Filiz, Kıratlı). Anne ve bebekler; ilk kırk gün içinde dışarıya çıkamadıkları gibi kurutmak içinde olsa giysileri de dışarı çıkarılmaz, yıkanan giysiler evin içinde kurutulur (Aslı Arslan).

Köylerde bazı dönemlerde özellikle kadının işgücüne yoğun olarak gereksinim duyulduğunda bebek neredeyse doğar doğmaz, yaşlılara bırakılarak kadınlar bahçeye, tarlaya giderler. Kadınlar zorunlu olarak çalışmaya giderken; diğer kırklı kadınlar ile karşılaştıklarında iğne, boncuk vb. değiştirerek "kırk karışması"na çözüm bulunur (Elif Uysal, Gökçeağıl). Doğum sonrası ilk kırk günü geçirdikten sonra kadınlar üretimdeki yerlerini alırlar. "Kırk gün evde kaldım sonra çocuğumu aldım kucağıma hayvanın başına geçtim"(Huriye Acar). Biraz büyüyen çocuklarını sırtlarına sararak tarlaya çalışmaya giderler (Elif Uysal).

1.2.Göbek bağının ağırlığı

Yenidoğanın göbek bağı geleneksel önemini korumaya devam etmektedir. Göbek bağına yapılan işlemler çocuğun geleceğini belirleyecekmiş gibi düşünülür. Erman'ın bulgularında çocuğun göbek bağı, okul veya cami damına atılır (Erman, 1998: 85-107). Örnek'e göre bebeğin göbek bağı camiye dindar olsun diye, okula okuyup adam olsun diye koyulur. Gözü dışarıda olmasın diye evin içine gömülür (Örnek. 1977:142). Örnek'in yaptığı araştırmanın üzerinde yaklaşık kırk yıl geçmesine rağmen, göbek bağına ilişkin geleneksel uygulamaların; Dikili'nin köylerinde de halen aynı önemini korumaya devam ettiği belirlenmiştir. Bazı köylerde bebeğin göbek bağı bekletilir, ailenin en yaşlı erkek üyesi; cami, okul istediği yere götürür. Erkek çocuklarının göbekleri evin dışına götürülerek gömülürken, kız bebeklerin göbek bağları "evcimen" olsunlar diye bahçeye gömülür (Zaide Kaya). Göbek bağı saklama yerlerini, çocuğun gelecekte nasıl bir insan olması gerektiğine dair beklentilere göre belirlenir. Göbek bağlarının bırakıldığı yerler insanların yaşamlarında anlam olan yerlerdir. Ayrıca seçilen yerlerin cinsiyete göre sembolik değerleri vardır. Kümbetoğlu'nun belirttiği üzere semboller toplumsal cinsiyete ilişkin olarak değişmekte ve cinsiyet ilişkilerinin yapısını, doğasını ve niteliğini ortaya koymaktadır (Kümbetoğlu 2000: 241).

1.3. Bebeklere isim verme

Geleneksel topluluklarda çocuğa ad verme genellikle kulağa ezan okunarak dinsel bir tören ile gerçekleşir (Örnek,1977:149). Çocuklara ad vermek özel bir tören ile gerçekleşir. Tekirdağ'da da ad koyma dinsel nitelikli bir törenle olur. Doğumdan üç gün sonra adı koyulur. Çocuğun ailesi yemekler hazırlayarak "üç yemeği" adı verilen toplantıda imam bebeğin kulağına ezan okur ve adı üç defa kulağına bağırılır (Erman, 1998: 85-107). Erman'ın bulgularında görülen Tekirdağ'da olduğu gibi Dikili'nin köylerinde de ad koyulması dinsel tören ile gerçekleşir. Bebeğin adını ailenin en yaşlısı ya da köyün imamı ezan okuyarak koyar (Zaide Kaya).

Eski yıllarda çocuğa aile büyüklerinin adının verilmesi âdeti yaygın olarak görülürmüş (Erman, 1998: 85-107). Ölenlerin adlarının yerde kalmaması, onların unutulmaması için bebeklere ölenlerin isimleri verilir (Örnek,1977:156). Anadolu'da özellikle erkek çocuklarına büyükbabanın adının konulması yaygındır (Emiroğlu, K. Aydın, S. 2003:9). Dikili'nin köylerinde çocuklara isim olarak kaybedilen yakınlarının isimleri koyulur. Çocuğa adını anne baba koyacaksa istediklerini koyarlar, büyükler kendi isimlerini koyarlar (Hasan Erdem). Büyüklerin isimlerinin koyulması soyun devamlılığı açısından da önemlidir. Çocuklara aile büyüklerinin isimleri koyularak bir yandan soy ile ilişkisi sağlamlaştırılırken, diğer yandan da yaşlılar, yeni doğan bebekler aracılığı ile yaşatılmaktadırlar.

1.4. Kötü gözlerden koruma

Bazı insanların özellikle kıskançlık duygularına sahip olan insanların küçük çocukları etkileyen, kötü etkiler yaratan duygusal güçleri, bakışları çok yaygın bir folklor ögesidir (Emiroğlu, Kudret Aydın, Suavi (2003:624). Nazar olarak tanımlanan güç, "göz değme" olarak da bilinir. Sadece insanlara değil, hayvanlara ve eşyalara da nazar değdiğine inanılır. Nazar değen çocuk uyku uyuyamaz, zayıflar, sıkıntı içinde kalır (Acıpayamlı, 1962:1-40).

Nazara uğradığı düşünülen çocukları sağaltmak için kurşun yapılır, tütsülenir, hocaya okutturulur. Yatıra, türbeye, ocağa götürülür. Ateşin üzerinde tuz çatlatılır, tuz çevrilir, kurşun dökülür (Örnek, 1979:246-247). Bebekler çok ağladığında imama muska yaptırılır (Nurullah: Eyüp). Çocukların çok ağlaması nazar değmesi şeklinde yorumlanır. Evlerde nazara karşılık dua okunarak ateşe tuz atılır. Çocuğa nazar değmesin diye hocalardan muska alındığı gibi çocukların korku geliştirmelerini engellemek için muska kullanılır (Fatma Aslaner, Kabakum). Doğumdan sonra çocuklarını kaybedenler, diğer çocuklarını korumak için muska yaptırır. Çocukları durmayıp ölenlere "sübyanlıymış" denilir, çocukları korumak için yapılan muskaya "sübyan muskası" denilir. Etkili olduğuna inanılan muska, başka bir çocuğu korumak için de kullanılır(Macide Baykal).

1.5. Bebeği "kırklama"

Bebeğin doğumunda itibaren kırk gün sonra "kırk uçurmaya" gidilir. Kırk uçurmak için gidilen komşular bebeğe yumurta ve şeker verirler. Kırkıncı gün bebek elden ele dolaştırılır. Dereden toplanan kırk küçük taş yıkama suyuna atılır. Bebek yıkanınca içindeki taşlar ile su dışarıya atılır. Bebeğin yedinci günü ile kırkıncı günü arası mevlit okutulur (Erman, 1998:85-107). Çuvaşlarda ve Şalpazarı Çepnilerinde kırklama; kadını ve çocuğu kapsamaktadır. Lohusa kirli kabul edilir (Açа, 2008:21-34). Kırk gün sonra içinde leylek kemiği, çakmak taşı, boncuk, yılan kemiği, yüzük, anahtar, çivi, altın gibi kırk çeşitli maddeler bulunan su ile yıkanır. Çocuğun haricinde ev de kırklanır (Örnek, 1979:236). Köylerde de bebek kırkı yapılırken, suyun içine kırk tane taş ve bir tane altın atılır. Bebek doğduktan kırk gün sonra kırkı çıkartılarak, evde ne varsa yıkanır. Yatak, yorgan, halı, kilim bütün ev yıkanır. Yaz kış fark etmeden evde bulunan her şey yıkanarak, bir tür arınma sağlanır. Uygulamaya "kırklanma" denilir (Huriye Acar). Bazı köylerde "kırklanma" işlemi için, başörtü olarak kullanılan tülbenttin içine kırk taş sarılarak suyun içine koyulur. Sarılık olmasın diye bebeğin yıkanacağı suyun içine altın atılır(Ayşe Avcı). Kırklanma uygulaması köylere göre farklılaşır, bazı köylerde kırk çıkarması, yirmi ve kırk gün olarak iki defa yapılır. Kabakum köyünde bebeğin doğumundan itibaren, kırkına kadar bakır sürahinin içine her gün bir taş koyulur. "Kırk çıkarması" günü geldiğinde taşlar su ile birlikte komşuların evine atılır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bu uygulama sürdürülür (Fatma Aslaner).

Bebek ile anne de yıkanarak, akraba ziyaretine götürülür. Giydirilen bebek yakınlık sırasına göre komşulara, akrabalara gezmeye götürülür. Ziyaret edilenler bebeğe yumurta verirler. Çocukların yüzüne un sürülür, yumurta verilir (Hasan Erdem). Kabakum köyünde geçmişte olduğu gibi günümüzde de un ve yumurtanın çocuğa uğur getireceğine, bereket getireceğine inanılır (Ecep Kırbaçoğlu). Şimdilerde kırk gezmesine gelenlere yumurta verilip, yüzüne un sürülmesinin yanı sıra hediye, para verilir(Zaide Kaya).

2.6. Bebekleri "tuzlama"

Doğum sonrası bebeğe birtakım sağaltım uygulamaları yapılır. Bu uygulamalardan birisi de tuzlama geleneğidir. Bebek doğunca teri kokmasın diye tuzlanır (Erman, 1998:85-107). Tuzlama; Anadolu, Kazak ve Kırgızlar arasında terlemeyi önlemek amacıyla yapılır (Açа, 2013: 93-100). Tuzlama, yeni doğan bebeğin tuzlu su ile yıkanması ya da bedeninin doğrudan tuzla ovulmasıdır. Bebekler evde doğar ve tuzlama yapılır (Yusuf Özkara). Bazı köylerde bebek doğar doğmaz tuzlama

yapılmaz, zeytinyağı ile eli, ayağı, karnı ovulur. Tuzlama güzel koksun diye mersin ile karıştırılır. "Çocuğa tuzlama yapılırken "mersin" diye bilinen bir ağaç vardır, onun kurusu kullanılır". Tuzla birlikte ezerek çocuğun her tarafına sürerler. Tuzlama çocuğa eziyet olsa da pişik olmaması ve ilerde ter kokmaması için yapılır (Gülsüm Altaş). "Acıpayamlı'ya göre çocuklara tuzlama uygulaması; bebek yıkandıktan ve kurban kesildikten sonra bedenine yalnızca tuz veya bal ya da şeker ile tuz karışımın sürülmesi ve suya tuz karıştırılarak tuzlu suyla yıkamak şeklinde gerçekleştirilir. (Acıpayamlı 1974: 56-57). Acıpayamlı'nın geçmişteki bulguları gibi Deliktaş köyünde de; çocuk doğduktan sonra tuzlandığı gibi yirmi gün içinde de tuzlama yapılır. Tuzlama uygulamasında bazen kurban kesilerek akraba ve komşulara yemek verilir. Tuzlama törenine gelenler altın getirir, para verirler. Tuzlama eylemi aynı zamanda kırklama ile benzerlik gösterir. Bebek yirmi günlükken suyuna 20 taş, kırk günlük olduğunda kırk taş ve boncuk atılır (Dudu Nine, Çukuralan). Tuzlama kırk gün boyunca her gün yapılabilir (Acıpayamlı 1974: 56-57).

Çukuralan köyünde olduğu gibi bazı köylerde bebekler; her gün önce tuzlu suya, sonra sabunlu suya, en son duru suya koyulur ve bu işlem kırk gün boyunca her gün sürer (İncili Ergin, Nebiler). Katıralan ve Nebiler köylüleri arasında da bebeklere tuzlama kırk gün boyunca devam eder. Tuzlama işlemi; bebeğin bedenine ağlayıncaya kadar uygulanır. Tuzlama yapıldıktan sonra bebeğin kolları içine sokularak tam kundak yapılır. Bazı köylerde bebekler göbek bağı düşmeden tuzlu suya koyulur. Yetersiz tuzlama yapıldığında da çocuğun hem pişik olacağına, hem de terinin kokacağına, ağzına sürülmediğinde nefesinin kokacağına inanılır (Aslı Arslan).

Katıralan köyünde olduğu gibi bazı köylerde çocuk doğduğunda hemen "çiğken" tuzlanır, piştikten sonra tuzlanırsa hasta olacağına inanılır. Yenidoğan "bir topak et" olarak görülür ve tuzlama yapılmasının gerekliliğine inanılır (Yusuf Özkara). Bazen köylerde çocuk doğduktan yirmi gün sonra tuzlama yapıldığı gibi üç gün sonra uygulayanlarda görülür. Bebek doğduktan üç gün sonra sabunlanarak yıkanır. "Çarşafın üzerine yatırılarak her yerine burnunun içine, kulakların ve ağzının içine tuz ekilir. Bebek tuzlandıktan sonra çok ağlar ama kokmaması için ağlama sesine katlanılır"(Dudu Nine). Bazı köylerde çocuğun göbek bağı düşünce tuzlanır. Çocuğu tuzlamak çok önemlidir. Tuzlanan çocuk yetişkinliğinde ter kokmaz. Aksi taktirde ter kokacağına özellikle çalışırken kokacağına inanılır (Dudu Nine).

Boratav'a göre bebeğin göbek bağı kesildikten ve adı koyulduktan sonra tuzlama eylemi yapılır. Vücuduna tuz serpip kısa bir zaman öyle bıraktıktan sonra su ile yıkanır. Bazen önce tuzlu su, sonra duru su ile bebek yıkanır. Boratav, tuzlama geleneğini; çocuğun teri, nefesi kokmasın diye önceden alınmış bir sağaltım yolu olarak niteler (Boratav 1984: 152). Bebek doğunca sağlığı için on beş gün boyunca devamlı tuzlu suya koyulur. Tuzlu suya koyulan bebeklerde pişik olmadığı düşünülür (İncili Ergin, Nebiler).

Tuz yaşamı anlamlandırır (Acıpayamlı 1973: 32). Boratav'a göre tuz aynı zamanda uğur, bereket ve nazar kavramlarıyla ilişkilidir. Eve götürülmesi gereken nesneler tuz ile ekmektir (Boratav 1984: 152). Tuz, ekmek ve su gibi üstündür. Tuza acı girmesin diye gece eve sokulmaz (Dudu Nine).

Tuzlamanın tarifi yaşanan yere göre değişir. Deniz ile ilişkili olarak yaşayan köylerde tuzlama yapılan çocuk kolyoza benzetirler. "Tuzlattı onları kolyoz gibi" (Macide Baykal). Kıyı köylerinde de doğumlar evde de olsa hastanede de olsa çocuk eve geldiğinde tuzlanır (Savaş Akbulut, Çukuralan).

"İki kere tuzlardık birde tuzu dökeriz tepesine. Benim oğlan torun hiç tuzlattırmadı, bak kızı tuzladım, çocukları tuzladım. Hiç tuzlatmadı kendini oğlan torun. Tuzladık bir çığır bağır ölecek çocuk. Yarın dedim terim kokuyor derse şahidim var ben tuzladım istemedi." (Huriye Acar). Tuzlama işlemine çok önem verilir ve neredeyse şahitler eşliğinde yapılır.

Dikili ilçesinin tüm köylerinde tuzlama geleneği sürdürülmektedir. Sağlık görevlilerinin zararlı olduğuna ilişkin uyarılarına rağmen bebekleri tuzlama geleneğinin sürdürüldüğü saptanmıştır. Tuzlama uygulaması köylere göre farklılaşsa da sağaltım yolu olarak bütün köylerde uygulanmakta olduğu belirlenmiştir.

Sonuç

Geçiş ritüelleri insan yaşamında doğum, ölüm, düğün, ergenlik gibi kültürel dönüşümlere, değişimlere eşlik eden belirli törensel uygulamalardır. Geçiş ritüelleri; insanların toplumsal statülerinin değişiminin törenler ile gerçekleşmesidir.

Doğum sonrası anne ve bebeğe yönelik olarak pek çok inanç ve pratikler gelişmiştir. Bu pratikler, genellikle sağaltıma yönelik geleneksel uygulamalardır. Modernleşme ile birlikte maddi ve manevi alanda ortaya çıkan farklılaşmanın; geçiş ritüelleri içinde yer alan bazı törensel etkinliklerde değişmeler yaratsa da bazılarının devam ettiği saptanmıştır. Doğum sonrası bazı sağaltım yollarına ilişkin olarak modern tıbbın itirazı olsa da, "tuzlama" gibi geleneksel uygulamaların şekil değiştirerek sürdürüldüğü saptanmıştır. Kleinman'a göre günlük yaşam etkinliklerini; başkalarıyla iletişim ve toplumun üzerinde durmadığımız olağan ritim ve töreleri oluşturur. Yerel dünyalarda deneyim, neyin en fazla tehlikede olduğunu ve riske edilen şeyin nasıl kazanılacağına dayanan kişiler arasında etkileşim ve aktarmalar ile gerçekleşir. Burada kültürün yerleşim alanı; grupların birbirleriyle bağlantılı bedenleri, aileleri, iş ortamlarının tümüdür (Kleinman 1997: 16). Dolayısıyla Oğuz'un da belirttiği üzere gelenekler toplumun gereksinimlerini karşılayacak nitelikler taşır. Toplumsal değişme ile gelenekler de değişir ve bu gelenek toplumsal belleği oluşturur (Oğuz 2007: 6). Bir geçiş ritüeli olan doğumdan sonra lohusa kadın ve bebeğin sağlığı risk altındadır. Modern tıp ile sağlık alanında gözle görülen ilerlemeler olmasına rağmen yaşamın pek çok alanında olduğu gibi lohusa kadın ve çocuğun sağlığı risk altına atılamaz. Dolayısıyla modern tıp alanındaki gelişmelerden yararlanılsa da (hamilelik sırasında kontroller, doğumların sağlık kurumlarında yapılması), sağaltıma yönelik geleneksel uygulamalardan vazgeçilmemektedir. Burada sağaltıma yönelik "toplumsal bellek" anne ve bebek sağlığı gibi riske edilmeyecek durumlarda aktif hale gelmektedir. Dikili'nin köylerinde modernleşme ile oluşan değişimler yaşamın tüm alanlarına yansımıştır. Doğum sonrası geleneksel uygulamalar da farklılaşmalar olsa da temel pratikler varlığını sürdürmektedir. Sağaltım için kullanılan nesnelere ulaşım son derece kolay olup, gündelik yaşamın içinde yer alan araçlardır. Kullanılan nesneler yaşanılan çevreye göre değişse de Türkiye'nin hemen yerinde doğum sonrası yapılan pratiklerde yer alan araçlardır. Kullanılan bu nesneler sadece fiziki çevreyi değil, çocuğa korumak için kirli erkek atletinin koyulması gibi ataerkil toplum yapısını da yansıtmaktadır.

Doğum sonrası kadının evden dışarı çıkmama durumunun dönemler ya da işgücü ihtiyacına göre değişmekte olduğunu belirtmemiz olanaklıdır. Doğum yapan kadınlar, bazen bebeğini bırakarak çalışmaya gitmekte, bazen de iğne, toka değiştirerek bir koruma kalkanını değişik şekilde devam ettirerek gündelik yaşam pratiklerini yerine getirmektedir. Kadınların evden çıkışı din ile ilişkilendirmektedirler. Akşam ezanına kadar dışarda da olsa koruma altında olan kadınların belirtilen sürede evin içinde olmaları gerekir. Aksi taktirde koruma kalkanının etkisiz olacağına inanılır.

Dikili'nin köylerinde lohusa kadına ve bebeğe zarar verdiği düşünülen herhangi bir yaratık imgesi ile karşılaşılmamış, bir kadın "şeytan" olarak isimlendirme de bulunmuştur. Bu şaşırtıcı bir durumdur. Türkiye'nin çoğu yerinde alkızı vb. isimlendirmeler mevcuttur. Kadınların doğum sonrası sıkıntı yaşamaları "üzgünlük olur" şeklinde tanımlanmaktadır.

Göbek bağına ilişkin yapılan geleneksel işlemlerin; çocuğun geleceğini belirleyecekmiş gibi devam ettiği saptanmıştır. Kırklama dolayısıyla arınma uygulamaları devam etmektedir. Arınma işleminden sonra akraba ziyaretine götürülmeler ve ziyaretlerde sembolik anlamları olan hediyelerin

verilmesi sürdürülürken, sembolik anlamları olan hediyelerin yanına para, altın takı ve giysi gibi hediyelerin eklendiği saptanmıştır.

Dikili'nin köylerinde doğum sonrası uygulamalarda farklılaşmalar görülse de göbek bağı ve tuzlama konusunda uygulamalar devam etmektedir. Kadının ilk kırk gün içinde dışarı çıkmama, diğer kırklı kadınlar ile karşılaşmama uygulamasının sıkı bir şekilde devam etmediği saptanmıştır. Bazı köylerde uygulansa da genel olarak gerekliliğine inanmadıkları belirlenmiştir. Diğer yandan çocuklara tuzlama yapılmasının devam etmesi şaşırtıcıdır. Sağlık görevlilerinin zararlı olduğu yönünde uyarılarına rağmen bütün köylerde uygulama pratiği değişse de tuzlama yapılmaktadır. Tuzlama bir sağlık uygulaması olarak görülmektedir. Bebeklere doğumdan sonra yapılan tuzlama uygulaması; kendilerini Yağcıbedir, Karakeçili, Kağan, Harman Yörükleri, Roman ve Balkan Göçmenleri olarak tanımlayan köylerde geçmişte olduğu gibi günümüzde de devam etmektedir.

KAYNAKÇA

Açа, M. (2013). Türk Halk Geleneğindeki Doğum Sonrası Uygulamalara Bir Örnek: Tuzlama. *Milli Folklor,* 53: 93-100.

Açа, M. (2008). "Trabzon-Şalpazarı Çepnileri ile Çuvaş Türklerinin Doğum Sonrası Etrafındaki İnanış ve Uygulamaları Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi. *Karadeniz- Black Sea- Чephoe Mope.* Sayı 1: 21-34.

Acıpayamlı, O. (1974). Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü. Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Acıpayamlı, O. (1962). Anadolu'da Nazarla İlgili Bazı Adet ve İnanmalar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi.* Cilt:XX, Sayı:1-2:1-40

Atay, T. (2009). Din Hayattan Çıkar (Antropolojik Denemeler). İstanbul: İletişim Yayınları.

Ateş, M. (2001). Mitolojiler ve Semboller (Ana tanrıça ve Doğurganlık Sembolleri). İstanbul: Aksiseda Matbaası.

Berktay, F. (2000). Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın. İstanbul: Metis Yayınları.

Beydili, C. (2005). Türk Mitolojisi (Ansiklopedik Sözlük). Ankara: Yurt Kitap-Yayın.

Bulut, M. (2010). Mardin'de Albastıdan Korunma Biçimleri. *Folklor/Edebiyat*.4/16, 15-24.

Bulut, M. (2014). Kavak İlçesi ve Köylerinde Doğum Sonrası Uygulamalar: Anne ve Bebeğe yönelik Duyulan Korkular ve Sağaltım Yolları. *International Journal of Human Sciences.* 11(2), 420-430.

Boratav, P. N (1984). 100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar Töre ve Törenler Oyunlar). İstanbul: Gerçek Yayınevi, 11. Baskı.

Çetintaş, B. (2016). Kültür Kavramının Kapsamı, Anlam ve Tanımları. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 11/18 Fall 2016, p. 227-248, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10082 ANKARA-TURKEY.

Connerton, P. (2014). Modernite Nasıl Unutturur. K. Kelebekoğlu (Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık. İkinci Baskı.

Delaney, C. (2001). Tohum ve Toprak. S. Somuncuoğlu ve A. Bora (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Emiroğlu, K., Aydın, S., (2003). Antropoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Eliade, M. (2003). Dinler Tarihine Giriş. L. Arslan (Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Eliade, M. (2001). Mitlerin Özellikleri. S. Rifat (Çev.). İstanbul: Om Yayınevi.

Eyuboğlu, İ. Z. (1987). Anadolu İnançları Anadolu Mitologisi İnanç-Söylence Bağlantısı. İstanbul: Geçit Kitabevi.

Erdem, Ö., Bez, Y., (2009). Doğum Sonrası Hüzün ve Doğum Sonrası Depresyon. Konuralp Tıp Dergisi 2009;1(1):32-37. Erhat, A.(1996). Mitoloji Sözlüğü, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Erman, A. (1998). Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri Doğum Evlenme Ölüm. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 9-10, İstanbul, 1998, s. 85-l07.

Gennep, A. V.(1960). The Rites of Passage. (Çev: M. B. Vizedom- G. L. Caffee). The University Of Chicago Press.

Griffith, L.B. (2009), Practitioners, postnatal depression, and translation: An investigation into the representation of Bangladeshi mothers in the East End. Antropology Medicine.16/3 267-278.

İnan, A. (1972). Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Kalafat, Y. (2000). Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları. Sosyal Antropoloji Araştırmaları. Ankara: Asam Yayınları.

Kleinman, A.(1997), Kültür DSM-IV İçin Neden Önemlidir. Ankara: Compos Metis Yayınları.

Kümbetoğlu, B. (2000). Toplumsal Cinsiyet ve Antropoloji. *Folklor/Edebiyat*. Sosyal Antropoloji Özel Sayısı, Cilt:VI, Sayı:XXII, 2. Ankara: Şahin Matbaası 239-254.

Kümbetoğlu, B. (2005). Sosyolojide ve Antropoloji de Niteliksel Yöntem ve Araştırma. İstanbul: BağlamYayıncılık.

Levy-Bruhl, L. (2006). İlkel Toplumlarda Mistik Deneyim ve Simgeler. O. Adanır (Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Morris, B. (2004). Din Üzerine Antropolojik İncelemeler. Bir Giriş Metni. T. Atay (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

Oğuz, M. Ö. (2007). Folklor: Ortak Bellek veya Paylaşılan Deneyim. *Milli Folklor*. 74: 5-8.

Örnek, S. V. (1966). Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki, Ankara Üniversitesi. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları. Sayı:74.

Örnek, S. V. (1977). Türk Halkbilimi. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Folklor Dizisi

Örnek, S. V(1979). Geleneksel Kültürümüzde Çocuk. Ankara:Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Şahin, K., Toprak, S.,(2016). Kültürel ve Dinsel Perspektifte Kadın Kimliği. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 11/18 Fall 2016, p. 203-214, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9817, ANKARA-TURKEY.